

Hembygds filatelisten

Nr 1 2014

Tidskrift för hembygdsfilateli

Årgång 31

Innehållförteckning

Riksföreningen för Hembygdsfilateli	2
Styrelsen	
Redaktionsgruppen	
Vår webbsida & e-post	
Årsavgift	
Ordföranden har ordet.....	3
<i>Anders Bock</i>	
Kallelse till Årsmöte 2014.....	4
Förslag till dagordning	
Riksföreningen för Hembygdsfilateli – Verksamhetsberättelse för år 2013 ..	5
Balans- och resultaträkning för 2013.....	7
Förslag till Budget för 2014	8
Lantbrevbäring och ångbåtspost vid förra sekelskiftet	9
<i>En liten betraktelse av Giselher Naglitsch</i>	
Feltryckt B(o)dabruk använd i Torsby	11
<i>Åke Persson</i>	
Malmö 4 stadens tredje brevsamlingsställe	12
<i>Thomas Wallner</i>	
Egenheter hos svällande gummistämplor	13
<i>Hans von Euler</i>	
Malmö - Köpenh.....	17
Hudiksvalls Frimärks och Vykortsförening	17
Kvadratiska lantbrevbärrstämplor. Del 16.....	18
<i>Hugo Bäckmark</i>	
Baltex 2014.....	19
<i>Valter Skenhall, utställningskommisarie</i>	
Möten våren 2014.....	20

Hembygdsfilatelisten

TIDSKRIFT FÖR MEDLEMMAR I RIKSFÖRENINGEN FÖR HEMBYGDSFILATELI

Tidskriften utkommer i februari, maj, september och december.

MANUSSTOP FÖR KOMMANDE NUMMER

1/4, 10/7, 1/10 samt 20/1.

Innehållsförteckning för åren 1986-2013 finns på föreningens hemsida!

Riksföreningen för Hembygdsfilateli

RIKSFÖRENING INOM SVERIGES FILATELIST-FÖRBUND

Styrelsen

Ordförande

Anders Bock
Runebergsgatan 3
114 29 Stockholm
08 - 739 26 78, 0708 - 49 06 39
e-post: anders.bock@comhem.se

Vice ordförande

Kent Karlsson
Pyrolavägen 13 4tr
181 60 Lidingö
08 - 766 01 85, 070 - 370 25 03
e-post: kk.karlsson@comhem.se

Kassör

Leif Ledmyr
Jägarstigen 71
181 46 Lidingö
08 - 765 02 69
e-post: leif.ledmyr@telia.com

Sekreterare

Bo Dahlner
Sörgårdsvägen 20
163 52 Spånga
073-905 7801
e-post: dahlner@duv.se

Vår webbsida & e-post

www.sff.nu/hembygdsfilatelisterna
e-post: hb.filateli@telia.com

Suppleanter

Hans von Euler
Skiljevägen 11
182 56 Danderyd
08 - 753 43 86
e-post: hans.euler@telia.com

Göran Heijtz
Box 19541
104 32 Stockholm
arb. 08 - 10 83 62, bost. 08 - 10 74 01
e-post: goran@novastamps.com

Redaktionsgruppen

Anders Bock (ordförande)

Bo Dahlner

Anders Pleijel

Gunnar Zetterman (redaktör)
08 - 642 40 48
e-post: gunnar@smpps.se

Årsavgift

Årsavgiften är för närvarande 100 kr.
Föreningens PlusGiro: 98 86 28 - 4

Ordföranden har ordet

Vår tidskrift, Hembygdsfilatelisten, är det sammanhållande kittet i vår Riksförening, den största inom SFF med för närvarande fler än 400 medlemmar. Det är knappast en djärv gissning att tidskriften är en starkt bidragande orsak till att vi har så många medlemmar.

Du håller nu nr 1/2014 i din hand. Ett nummer som i viss mån präglas av föreningens årsmöte i slutet av mars. Men om du bläddrar vidare ska du finna att det också finns mycket annat att läsa. Nästa nummer som beräknas komma i slutet av april eller i maj kommer att vara en medlemsförteckning. Det var tre år sedan vi förra gången gav ut en medlemsförteckning och vi i styrelsen som försöker att ha så mycket kontakt med medlemmarna som vi kan, vet att på tre år händer det mycket, inte minst vad gäller adressförändringar med mera¹. Nu är det hög tid för en uppdatering och vi tänker oss att nummer 2 ska bli ett medlemsförteckningsnummer men också med redaktionellt material.

Nummer 3 har vi tänkt oss som ett Baltexnummer. Utställningen Baltex 2014 pågår i Malmö den 29-31 augusti och Hembygdsfilatelisten kommer då att ha artiklar som har anknytning till

Malmö och Skåne. Vi har redan ett antal artiklar med Skåneanknytning men det finns plats för fler. Det är vår redaktör, Gunnar Zetterman, som med stor kompetens och entusiastiska idéer driver tidskriften framåt med hjälp av kunniga skribenter. Vi är honom och alla skribenterna stort tack skyldig.

Så en fråga: "Får en modern stämpel se ut hur som helst?" I slutet av januari fick jag ett större brev (24 kronors porto) med en för mig totalt okänd stämpel.

Vår styrelsemedlem Hans von Euler kunde lätta lite på dimmorna². Kanske kan någon av våra medlemmar bidra med ytterligare information. Hör i så fall av dig till mig eller redaktören.

Anders Bock

¹ Gäller även ändringar av (mobil)telefonnummer och/eller e-post adresser. V. G. meddela eventuella ändringar till Leif Ledmyr (anm. red.)

² Enligt nätverket posthistoria.nu skall ovan avbildade stämpel härröra från postens nya terminal i Hallsberg. Stämpelns funktion verkar dock fortfarande vara oklar.

Kallelse till Årsmöte 2014

Årsmötet 2014 äger rum onsdagen den 26 mars 2013 kl. 17.30 på Postmuseum.

Förslag till dagordning

vid Riksföreningen för Hembygdsfilateli vid årsmötet onsdagen den 26 mars 2014

- §1 Årsmötets öppnande
- §2 Val av ordförande för årsmötet
- §3 Val av sekreterare för årsmötet
- §4 Val av två justerare tillika rösträknare att med ordföranden justera års-
mötesprotokollet
- §5 Fråga om årsmötet är behörigen utlyst
- §6 Fastställande av dagordning
- §7 Framläggande av verksamhetsberättelsen för 2013
- §8 Framläggande av den ekonomiska rapporten för 2013
- §9 Föredragning av revisionsberättelsen
- §10 Fastställande av resultat- och balansräkning
- §11 Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen för verksamhetsåret 2013
- §12 Behandling av inkomna skrivelser och motioner
- §13 Fastställande av budget för 2014
- §14 Fastställande av årsavgift för 2015
- §15 Val av ordförande för tiden till årsmötet 2015
(f n Anders Bock)
- §16 Val av två styrelseledamöter för tiden till årsmötet 2016
(f n Vakant och Bo Dahlner)
- §17 Val av två suppleanter för tiden till årsmötet 2015
(f n Göran Heijtz och Hans von Euler)
- §18 Val av två revisorer för tiden fram till årsmötet 2015
(f n Jan-Ove Brandt och Bengt Lindbergh)
- §19 Val av revisorssuppleant för tiden till årsmötet 2015
(f n Tommy Revai)
- §20 Val av valberedning för tiden till årsmötet 2015
 - a) sammankallande ledamot (f n Åke Persson)
 - b) två övriga ledamöter (f n Nils Malmros, Jan-Olov Edling)
 - c) en suppleant (f n Christer Karlsson)
- §21 Övriga frågor
- §22 Årsmötet avslutas

Riksföreningen för Hembygdsfilateli – Verksamhetsberättelse för år 2013

Årsmötet hölls på Postmuseum onsdagen den 20 mars 2013. Styrelsen har därefter haft följande sammansättning: Anders Bock (ordförande), Kent Karlsson (vice ordförande), Leif Ledmyr (kassör), Gunnar Zetterman (sekreterare 2013-03-20 – 2013-10-07) och Bo Dahlner (ledamot, samt sekreterare fr. o. m 2013-11-07), samt som suppleanter Göran Heijtz och Hans von Euler. Gunnar Zetterman avgick ur styrelsen p. g. a. sjukdom den 7 oktober.

Revisorer har varit Jan-Ove Brandt och Bengt Lindbergh samt revisorssuppleant Tommy Revai.

Valberedningen har utgjorts av Åke Persson (sammankallande), Nils Malmros och Jan-Olov Edling och som suppleant Christer Karlsson.

För föreningens tidskrift Hembygdsfilatelisten finns en redaktionskommitté bestående av Anders Bock (ordf.), Bo Dahlner, Gunnar Zetterman och Anders Pleijel.

Medlemsantalet var vid verksamhetsårets slut 406 betalande personer, en nedgång med 8 medlemmar. Hembygdsfilatelisterna är fortfarande den största riksföreningen inom Sveriges Filatelistförbund.

Årsavgiften under 2013 har varit oförändrat 100 kronor.

Styrelsen har under verksamhetsåret haft 9 protokollförda möten.

Föreningens 30-årsjubileum

År 2013 firade Hembygdsfilatelisterna sitt 30-årsjubileum. Jubileet firades på medlemsmötet den 30 oktober. Vid mötet berättade Gustaf Ankarcrona om bildandet av föreningen och Lars Liwendahl kåserade om hembygdsfilatelin. Efter mötet hade vi en middag för de som så önskade på källaren Movitz i Gamla Stan.

Tidskriften

Hembygdsfilatelisten har utkommit med fyra nummer. Nummer 3, som var jubileum-numret, trycktes helt i färg och bestod av 44 sidor. Styrelsen målsättning har varit att höja kvaliteten och därför har årets samtliga omslag tryckts i färg. Tidskriften har på ett förtjänstfullt sätt redigerats av Gunnar Zetterman.

Hemsidan

Föreningens hemsida sköts av Gunnar Zetterman och uppdateras kontinuerligt.

Föreningsmötena

Följande föreningsmöten har arrangerats:

Den 30 januari berättade Bo Göran Hellers om Karl V:s försök att ena Europa med posten som verktyg. Normalstämpel 59G, ”klumpstämpeln” var ämnet den februari med Hans von Euler som föreläsare. Årsmöte hölls den 20 mars. Efter mötet hölls en gemensam diskussion med SSPD; ”Hur går det med postens stämpel?”

Vårsäsongen avslutades med: ”Dalarö. En post- och kulturhistorisk vandring under fem sekler”. Lars Liwendahl, som just publicerat sin bok om Dalarö, höll ett mycket intressant föredrag.

Höstsäsongen inleddes den 25 september med ytterligare en bokpresentation. Lars Lindblad presenterade sin nya bok om ”Arméns mötesplatser i Sverige ur postalt och posthistoriskt perspektiv”. Den 30 oktober firades föreningens 30-årsjubileum, se ovan. Höstsäsongen avslutades den 27 november med att Göran Heijtz presenterade ”Stockholms posthistoria 1583-1920”.

UPPFRIM 2013

Som ett led i föreningens 30-årsjubileum, fick vi gratis disponera 15 ramar på UPPFRIM 2013, som var årets enda frimärksutställning i landet. Vi visade där exempel på hembygds-samlingar, bl. a. med Upplandsanknytning. Detta gav goda kontakter med gamla och nya medlemmar. Vi sålde dessutom för ca 1 100 kr ur vårt material.

Deltagande vid träffar uti landet

Föreningen har förutom UPPFRIM 2013 deltagit på SFF-dagarna i Örebro.

Övriga uppdrag

Vid kongressen 2012 valdes Bo Dahlner in som ordinarie ledamot i förbundsstyrelsen.

Storstockholmsfilatelisterna

Under året har ett regionalt nätverk, bestående av frimärks- och vykortsföreningar i Storstockholmsområdet, bildats på initiativ av vår medlem Bo Dahlner. Förutom Dahlner har Anders Bock och Gunnar Zetterman deltagit i verksamheten.

Föreningens ekonomi redovisas nedan.

Stockholm 2014-01-29

Anders Bock

Kent Karlsson

Leif Ledmyr

Bo Dahlner

En underskriven verksamhetsberättelse kommer att finnas tillgänglig på Årsmötet.

Balans- och resultaträkning för 2013

BALANSRÄKNING		12/31/2013	RESULTATRÄKNING 2013-01-01 - 2013-12-31	
Tillgångar			Utfall 2013	Budget 2013
Kassa	0,00		40.600,00	40.000,00
Plusgiro	48.927,64		0,00	0,00
Bank	1.334,66		11.000,00	3.000,00
Värdepapper	130.396,52		1.100,00	5.000,00
Kundfordringar	400,00		1.288,78	2.000,00
Förutbetalda kostnader	3.240,00		340,00	0,00
Summa Tillgångar	184.298,82		54.328,78	50.000,00
Eget kapital och skulder				
Eget kapital				
Vid årets början	182.836,23		51.135,00	48.000,00
2012 års resultat	8.064,81		4.750,00	5.000,00
Årets resultat	-15.152,22		0,00	1.000,00
Summa eget kapital	175.748,82		444,00	3.000,00
Skulder				
Förskottsbeta lda avgifter	7.000,00		10.234,00	5.000,00
Förfallna hyror	1.550,00		2.459,00	2.000,00
Övriga skulder	0,00		459,00	1.000,00
Summa skulder	8.550,00		69.481,00	65.000,00
Summa skulder & EK	184.298,82		-15.152,22	-15.000,00
"Räntetäckning"				
Behållning	12/31/2012	12/31/2013		
Bank	1.333,36	1.334,66		
Värdepapper	129.109,04	130.396,52		
Summa		1288,78		
Intäkter				
Medlemsavgifter			40.600,00	40.000,00
Auktionsintäkter			0,00	0,00
Annonsintäkter			11.000,00	3.000,00
Urvalshäften			1.100,00	5.000,00
Räntetäckning			1.288,78	2.000,00
Övriga intäkter			340,00	0,00
			54.328,78	50.000,00
Kostnader				
Hembygdsfilatelisten			51.135,00	48.000,00
Lagerhyra			4.750,00	5.000,00
Porto och telefon			0,00	1.000,00
Resor			444,00	3.000,00
Möteskostnader			10.234,00	5.000,00
Kontorsmateriel			2.459,00	2.000,00
Övrigt / PG-avg.			459,00	1.000,00
			69.481,00	65.000,00
Årets resultat			-15.152,22	-15.000,00
Noter:				
Förutbetalda kostnader				
Not 1.		900,00		Etiketter, patron, kuvert
Not 2.		1.090,00		Frankering nr. 1/2014
Not 3.		1.250,00		Förrådshyra 1/1 - 31/3 2014
Not 4.		7.000,00		Förskottsbet. avgifter för 2014
Not 5.		400,00		Aviserade avgifter för 2013
Not 6.		1.550,00		Lokalhyra 12/9 - 4/12 2013
Utfall 2012				
				41.400,00
				0,00
				250,00
				8.361,00
				2.341,41
				0,00
				52.352,41
				33.582,00
				0,00
				500,00
				2.734,85
				5.122,00
				1.892,75
				456,00
				44.287,60
				8.064,81

Förslag till Budget för 2014

	Budget 2014	Utfall 2013	Budget 2013	Utfall 2012
Intäkter				
Medlemsavgifter	40,000.00	40,600.00	40,000.00	41,400.00
Auktionsintäkter	0.00	0.00	0.00	0.00
Annonsintäkter	8,000.00	11,000.00	3,000.00	250.00
Urvalshäften	0.00	1,100.00	5,000.00	8,361.00
Ränteinäkter	2,000.00	1,288.78	2,000.00	2,341.41
Övriga intäkter	0.00	340.00	0.00	0.00
	50,000.00	54,328.78	50,000.00	52,352.41
Kostnader				
Hembygdsfilatelisten	50,000.00	51,135.00	48,000.00	33,582.00
Lagerhyra	5,000.00	4,750.00	5,000.00	0.00
Porto och telefon	1,000.00	0.00	1,000.00	500.00
Resor	5,000.00	444.00	3,000.00	2,734.85
Möteskostnader	6,000.00	10,234.00	5,000.00	5,122.00
Kontorsmateriel	2,000.00	2,459.00	2,000.00	1,892.75
Övrigt / PG-avg.	1,000.00	459.00	1,000.00	456.00
	70,000.00	69,481.00	65,000.00	44,287.60
Årets resultat	-20,000.00	-15,152.22	-15,000.00	8,064.81

Lantbrevbäring och ångbåtspost vid förra sekelskiftet

En liten betraktelse av Giselher Naglitsch

Vid genomgång av en del äldre brev och brevkort, som införskaffats till min posthistoriska samling för att beskriva olika postvägar, föll ögonen på ett till en början med oansenligt kort. Det har hel adressida, som sig bör före 1906, och ett minimalt utrymme på bildsidan för att skriva en hälsning. Här räckte det väl för: "En kär hälsning från din vän Viola." Vem Viola är har jag inte den blekaste aning om. Kortet är adresserat till Fröken Svea Karlsson, Ångaren "Solleftea", Hernösand. Det är inte heller mycket att gå på, för att få veta vem Svea var.

Jag hade köpt kortet för att det var stämplat med lantbrevbärrästämpeln KÅRSTA-GOTTRÖRA, daterat 14/8

1904. Stämpeln var i bruk 1891 till 1904. Så det här var ett exempel på relativt sen användning. Stämpeln är inte särskilt vanlig, definitivt inte på försändelser, och det var min första försändelse.

Gottröra hade en kortvarig poststation under åren 1875-1879. Då lydde den under Mörby i Lunda socken. Posten utväxlades två dagar i veckan, via Mörby med PKXP Nr 9 och PKXP nr 27, som stannade till i Märsta. Gottröra drogs in på grund av dålig lönsamhet. Lantbrevbäring ersatte. När Gottröra på nytt fick en poststation år 1891 hade Roslagsbanan öppnats för trafik och det var närmare till Kårsta. En gående lantbrevbäringslinje inrättades som förband

Kortets baksida; se tidningens framsida.

Avsnitt ur 1893 års postkarta.

Gottröra, Skepptuna och Närtuna med Kårsta. Lantbrevbäraren fick en stämpel med texten: KÅRSTA-GOTTRÖRA.

På nätet hittade jag Särbrå hembygdskommitté i Härnösand och fick via dem kontakt med Bo G. Hall i Uppsala. Han har studerat ångbåts- trafikerna på Ångermanälven och skrivit en bok i ämnet. Nej, han kände inte till fröken Svea. Men han kunde bekräfta Ångaren Sollefteå.

Å/F Sollefteå hade sedan 1870-talet och till in på första världskriget gjort dagliga turer på Ångermanälven, från Sol-

lefteå till Härnösand och åter. Systerfartyget Å/F Strömkarlen gick dagligen från Härnösand till Sollefteå och åter. Det här var viktiga trafiklinjer i en tid när vägarna var dåliga och järnvägen ännu inte var utbyggd.

Ångbåtarna hade skyldighet att medverka i postbefordran. Alltsedan 1835 skulle varje ångfartyg i reguljär trafik ha en låst brevlåda ombord, i vilken allmänheten kunde nedlägga sina brev. Kaptenen skulle lämna in breven på postkontoret, så fort båten angjorde en ort med postkontor. Viss ersättning för detta utgick från Postverket. Innan frimärken fanns fick rederiet tillgodoräkna sig halva portot.

I senare tid inrättades enklare postkontor ombord. Å/F Sollefteå hade post under åren 1888-1905. Den hade en stämpel med texten ÅNGBÅTS PXP. No 146. Å/F Strömkarlen hade No 145 under samma tid. ◇

Ångfartyget Sollefteå, i Härnösand c:a 1892. Foto: Dagmar Eriksén. (Västergötlands museum.) Bilden är beskuren.

Feltryckt B(o)dabruk använd i Torsby

Åke Persson

Trots att postverket tryckt upp etiketten Bodabruk för adresskort till paket har det aldrig existerat någon sådan postanstalt, däremot har Badabruk varit verksam 1916-05-01 – 1967-03-31.

Om min teori stämmer har de felaktigt stavade etiketterna Bodabruk gått genom/skickats till det överordnade postkontoret i Torsby som upptäckt fadäsen. Etiketterna skulle naturligtvis återsänts, men tydligen blev dessa kvarliggande och när Torsby fick slut

på sina egna etiketter lagom till julen 1921 då många paket skickades har den felaktiga postanstaltetiketten kommit till användning med överstrykning plus bläckmakulering Torsby (se bild nedan).

Denna mycket intressanta och ovanliga postala dokumentation döper jag till en "Värmländsk skvader" där tre Värmländska orter är inblandade i ett och samma objekt varav en BODABRUK *aldrig existerat som postanstalt!* ◇

Adresskort till postpaket med normalstämpel 14 TORSBY 22.12 1921 med den felaktigt tryckta postanstalt-etiketten Bodabruk.

Malmö 4 stadens tredje brefsamlingsställe

Thomas Wallner

Den 1 april 1902¹ öppnades i Malmö ett tredje brefsamlingsställe benämnt Malmö 4. Vid den tidpunkten hade Malmö 64 000 invånare och det fanns i staden förutom huvudpostkontoret, som då var beläget i hörnet av Östergatan och Bruksgatan, två andra brefsamlingsställen Malmö 2 och Malmö 3. Dessa var en direkt fortsättning på Malmö Poststation No I och II och de låg vid Föreningsgatan 2 och vid Östra Förstadsgatan 58 (Värnhem). Malmö 2, 3 och 4 tilldelades stämplor av typ 48p och vid Malmö 2 användes två olika typer. De tidigast nu kända avtrycken är från Malmö 2, 27.01.1902, från Malmö 3, 26.09.1902 och från Malmö 4, 04.07.1902. Det vore trevligt om någon i läsekretsen kan tidigare belägga något av dessa datum.

Den 31 januari 1902 meddelade Generalpoststyrelsen i en skrivelse till Postdirektören i Malmö Hugo Winroth, ”Vid föredragning av Postdirektören den 27 dennes i ämnet aflättna skrivelse å hvad Postdirektören deri anfört och hemställt Kongl. Generalpoststyrelsen funnit skäligt besluta att ytterliggare en poststation af tredje klassen (brefsamlingsställe) med

¹ Malmö 4 öppnades 1902-04-01 men i FACIT Postal VIII° är den nuvarande uppgiften 1902-07-04. Denna information tidigarelägger således brevsamlingsställets öppnande med några månader. Informationen är vidarebefordrad till redaktionen för FACIT.

benämning MALMÖ 4 den 1 nästkommande april öppnas och derefter tills vidare vara i verksamhet vid Gustaf Adolfs torg i kvarteret 69 Söderport.”

Till föreståndare antogs handlanden Carl Teodor Anagrius Lundberg mot ett årsarvode på 600 kronor. Redan den 1 oktober flyttades brefsamlingsstället vidare till adressen Södra Tullgatan 6 alldeles i närheten av Gustav Adolfs torg. Ett år senare den 1 oktober 1903 flyttades kontoret till Regementsgatan 16 (nr 16 byter till nr 2 i mars 1913). Den 1 april 1904 ersattes Anagrius Lundberg som föreståndare av handlanden Karl Oskar Hedström som också han fick 600 kronor i årsarvode. Hedström upprätthöll tjänsten i lite mer än fem år då den fick ett abrupt slut den 5 augusti 1909. Den före detta sjökaptanen Carl Magnus Ohlsson kallades in och tjänstgjorde lite mer än en månad. Från den förste oktober 1909 tillsattes fröken Elin Christina Svensson som fick ett höjt årsarvode till 900 kronor. Den förste augusti 1910 blev folkskolläraren N. J. Hagström föreståndare och han var kvar i tjänst till och med den 30.11.1915.

Från och med den 1.12.1915 upphöjdes MALMÖ 4 till postkontor och föreståndare blev Nils Johan Nordvik nu till ett klart uppvärderat årsarvode på 4 600 kronor. Postkontoret låg kvar på Regementsgatan 2 under lång tid men under trettioåret flyttades det till Drottninggatan 34. ◇

Egenheter hos svällande gummistämplor

Hans von Euler

”Gummi” är ett fascinerande material med egenskaper som kan varieras inom vida gränser. Vid sidan av de egenskaper som varit avsiktliga vid tillverkningen förekommer förändringar som beror på åldring, svällning och annan yttre påverkan.

Gummistämplor har funnits länge för olika ändamål. Inom posten är det framför allt som sidostämplor man använt dem, men det finns även en stor grupp makuleringsstämplor. Den är genom sin omfattning värd ett eget normalstämpelnummer, men hittills fått nöja sig med beteckningen N59G i till exempel FACIT Postal^o.

Många gummisorter sväller vid kontakt med högkokande lösningsmedel, fetter, oljor, mjukgörare, med mera. Sådana ämnen kan då vandra in i gummit. För gummistämplornas del är det främst den svarta stämpeldyneinfärgning som brukar användas för metallstämplarna

som är problematisk. Oljan i den blandningen ger sig in i gummit och detta sväller. Efterhand har det kommit nya gummisorter med mindre oljekänslighet som haft mindre problem med svällning – de mest dramatiska följderna av svällning kan vi se i tidiga stämplor från början av 1950-talet.

Vid svällningen ökar gummits volym och det blir samtidigt mjukare och klibbigare. Det ökade volymsbehovet leder till formförändringar som kan ta sig lite olika uttryck. Processen är långsam och för att följa den kan det vara bra att ha tillgång till en tidsserie med avtryck under flera månaders tid. Då får man också underlag för bedömningen om det verkligen är samma stämpel som undergått förändring. Om man bara har ett tidigt och ett sent avtryck kan man frestas att dra den förhastade slutsatsen att det rör sig om två olika stämplor. Vi ska här diskutera tre olika fall.

Figur 1. Två avtryck från Kristianstad 1: 23.5.51 och 30.6.51.

A. Ytterrampen går i sicksack

Att ytterrampen böljar in och ut från den ursprungligen cirkelrunda formen beror på att denna snabbt svällt i sina nedre delar; man får en effekt som påminner om den man får med rynkband på en gardin. Detta är troligen resultatet av att den runda omkretsen utformats som en jämntjock cylinder. Den nedersta delen har mest kontakt med stämpelfärgen och är ganska tunn: när den sväller tillgodoser den sitt behov av mer utrymme genom att gå i sicksack.

Det mest kända exemplet är från Kristianstad 1 (1951). I figur 1 (föregående sida) visas ett avtryck när förloppet var i inledningsskedet och ett daterat en månad senare när formförändringen nått sin kulmen. Troligen togs stämpeln ur bruk kort tid efter det. Hembygdsfilatelisten tar gärna emot kompletterande bilder av denna stämpel, liksom uppgifter om andra orter där samma svällningsmönster förekommit.

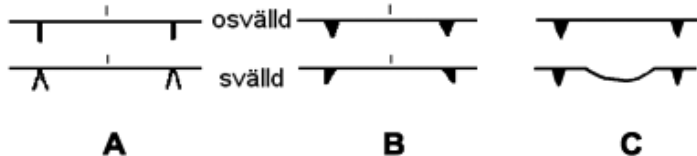
B. Stämpeldiametern ökar successivt

Det vanligaste stämpelkonstruktionen är att gummit vidgas mot en bredare

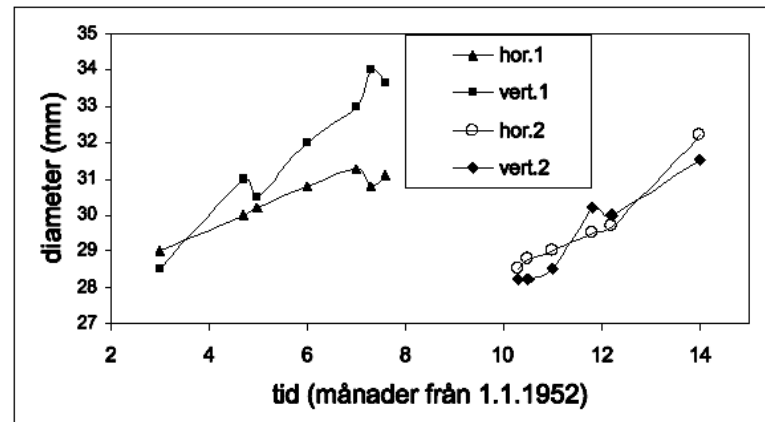
bas där det är fäst vid underlaget. I detta fall kommer det svällda gummits ökade utrymmebehov att leda till att stämpeldiametern växer successivt. Figur 2 illustrerar detta och försöker förklara olikheterna mellan fallen A, B, och C, hur det kommer sig att resultatet blir olika i fall 1 och 2.

För Stockholm 19 (med en sexuddig streckstjärna, under 1952-3) har jag tillgång till en bra tidsserie. I denna har jag mätt upp drygt ett dussin stämpelavtryck för att försöka följa utvecklingen. Det handlar om klipp med hel stämpel, från såväl brevförändelser som paketa-vier. Stämpeldiametern har mätts dels vertikalt och dels horisontellt, från mitt till mitt i stämpelringen.

Hur diametern varierat under året visas i figur 3 (nästa sida) för de två distinkt olika stämplarna det handlar om. De skiljer sig åt genom streckstjärnans orientering; under våren användes en stämpel där ett av streckstjärnans streck är horisontellt, och under hösten en med ett vertikalt streck. Av en slump (?) har den förra haft en mycket snabbare storleksförändring i vertikalled än för

Figur 2. Schematisk bild av svällningsförloppen i exemplen A, B, och C (ram och bottenplatta visas). För A och B visas två olika svällningssätt för stämpelns cirkulära ram, för C vad som kan hända när bottenplattan tillåts svälla.

Figur 3. Stämpeldiameter som funktion av tillkomsttid för två gummistämplarna från Stockholm 19 (1952-3), mätt såväl horisontellt som vertikalt (genom streckstjärnan). Tre av dessa avtryck visas i Figur 4.

den horisontella diametern, medan dessa båda svällningsmått följts åt för den stämpel som användes under hösten. I båda fallen kan man på fyra månader se en diameteröktning på 2-4 mm.

Vårstämpelns sista avtryck är säregt: det ser ut som om stämpelns gummi va-

rit på väg att lossna från underlaget och spänts fast med någon sorts tråd. Detta klipp har två avtryck, som är likadana. Se figur 4, där det ena avbildas tillsammans med de båda stämplarnas första avtryck i kollektionen.

Figur 4. Tre avtryck från Stockholm 19: 28.2.52, 18.7.52, och 9.10.52. (I den sistnämnda kan ett av streckstjärnans tre streck extrapoleras genom stämpelns mittpunkt.)

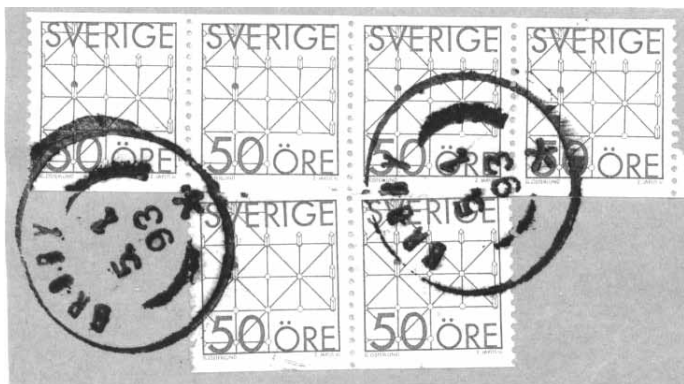
C. Färgfläckar i områden som ska vara tomma: "kinder"

Färgfläckar på en eller två sidor om dateringen är inte ovanliga. Ibland kan man frestas att avfärda dem som beroende på ojämnheter i underlaget (till exempel från klämmor som håller ihop en pappersbunt) men har man flera avtryck med snarlika fläckar av stämpelfärg blir sannolikheten för att det ska vara försändelsens fel mycket låg. Här visas ett klipp från Broby med två avtryck (Figur 5) samt ett från Stockholm 19 (5.2.53) (Figur 6).

Här är det sannolikt så att bottenplattan, en normalt ovidkommande del

av gummistämpeln, har svällt när den till exempel vid rengöring fått stämpelfärg och/eller rengöringsmedel på sig. Delar av bottenplattan kan då lossna från underlaget och resa sig som en bubbla så att dess krön infärgas och bidrar till stämpelavtrycket. Se figur 2.

Om man liknar avtrycket av en cirkelstämpel vid ett ansikte, kan fläckarna ge intrycket att detta fått (svarta) rosor på kinden, därav smeknamnet "kinder". Kanske någon av läsarna har en bra tidsserie för denna svällningstyp? - Visa den då gärna här i Hembygdsfilatelisten! ◇

Figur 5. Två Broby-avtryck med väl utvecklade "kinder".

Figur 6. Stockholm 19 med "kinder".

Malmö - Köpenh

I nummer 4 förra året bad vår medlem Lars Wester om hjälp med ovan avbildade stämpel.

Stämpeln användes åren 1901-1903 på den svenska tågfarjan. Den finns upptagen under Ångbåtspost 1 i 1952 års stämpelhandbok (se sidan 278) med sällsynthetsgraden R4.

Den är också omnämnd i Svend Arnholtz bok: "Danske poststempler fra frimaerketiden. Del 1, Handbog og katalog, Köbenhavns Philatelist Klub, 1953" (se sidan 106).

Stämplens tycks vara vanligast på danska frimärken!

Stort tack till Jan Fält, Arne O. Olsson och Thomas Wallner. ◇

Hudiksvalls Frimärks och Vykortsförening

Hudiksvalls Frimärks och Vykortsförening firar i år sitt 70-årsjubileum.

Lördag 8 mars 2014 på dagen 70 år efter bildandet har föreningen sin Jubileumsträff i I.O.G.T.-lokalen kl. 11.00. Förutom utställning av vykort och Posthistoria från Hudiksvall blir det liten Handlarbörs och Auktion där varje deltagare får lämna in högst 5 stycken objekt.

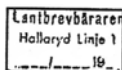
Klubbens ordförande Paul Nygren hälsar alla välkomna till en trevlig dag i föreningens historia, föranmäl Er på www.hudiksvalls.filklubb@telia.com så bjuder klubben på kaffe och smörgås.

På föreningens hemsida (se länken nedan) finns mer information och bilder från de gångna åren. ◇

<http://www.pn-samlarservice.se/hfk/Index.html>

Kvadratiske lantbrevbärarstämplor.

Del 16

Hugo Bäckmark

Här är del 16 med nyfunna linjer. Uppgifterna kommer från tidningens läsare och andra källor.

Tackar följande uppgiftslämnare:
Nils-Ivar Johansson, Sten Eriksson,
Håkan Lundqvist, Christer Grimbrant
och Per Jannert. Ursäkta om jag glömt någon.

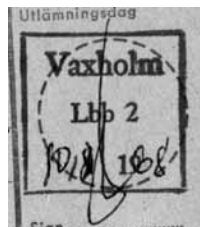
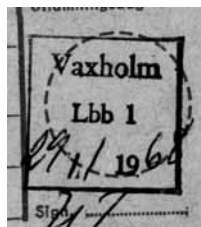
Jag efterlyser även stämpelavtryck från rektangulära lantbrevbärarstämplor.

Kopior kan sändas till:

Hugo Bäckmark
Fabriksgatan 10
524 30 Herrljunga.
E-post: hugo.backmark@telia.com
Tel 0513-10825

Postkontor	Linje	Typ	Län	Landskap	Känd
Adolfors	1	3A	S	Värmland	19690930
Borgviksbruk	1	3A	S	Värmland	196506xx
Edane	1	3A	S	Värmland	
Gräsmark	1	3A	S	Värmland	19690111
Gräsmark	2	3A	S	Värmland	
Torsby	1	3A	S	Värmland	19681223
Unnaryd	1	3A	N	Småland	19670811
Varberg	3	3A	N	Halland	
Vaxholm	1	3A	B	Uppland	19680129
Vaxholm	2	3A	B	Uppland	19680110
Åsljunga	1	3A	L	Skåne	19650802
Östmark	1	3A	S	Värmland	196804xx-19690124

Baltex 2014

Välkommen att ställa ut på Baltex 2014 i Malmö

Den 29-31 augusti 2014 inbjuder kommittén för Baltex 2014 Er till Malmö för årets stora tävling i filateli, posthistoria och vykort.

Utställningshallen, Slagthuset, är centralt belägen endast några minuters promenad från Malmö Central.

Utställningen består av en nationell utställning och en utställning/tävling mellan sju länder.

Den nationella utställningen kommer att omfatta ca 450 ramsidor. Alla tävlingsklasser inklusive mästartklassen finns

på programmet. Här avgörs vem som ska vinna SilverPostiljonen, SMS Stora Pris, Posten Open Trophy och Vykortsstjärnan. Ungdomarna tävlar om Årets Rookie. I mästartklassen utdelas utställningens GRAND PRIX.

Den andra utställningen är en tävling i filateli mellan sju länder, Australien, USA, Storbritannien, Tyskland, Belgien, Danmark och Sverige. Fyra åttaramarsexponat från varje land deltagar. Dessa 224 ramsidor kommer att bli mycket sevärda.

Utställningarna kommer att vara öppna under fredag, lördag och söndag. Prisutdelningen äger rum på lördagskvällen och utställarnas möte med juryn på söndagen. Vi räknar med deltagande av ca 25 svenska och internationella frimärkshandlare. Dessutom kommer en hel del kringarrangemang att ordnas.

I reglementet finner du att anmälningstiden går ut 31 mars 2014. Här finns också övriga förutsättningar för deltagande. Vi har en hemsida, BALTEX2014.se, som vi efter hand kommer att uppdatera. Här kan du redan nu hitta bland annat Bulletin 1, reglementet och anmälningsblankett för den nationella utställningen. Har du frågor så är du välkommen att ringa undertecknad på 070-6254969 eller mejla till skenhall@telia.com

Valter Skenhall, utställningskommisarie

Bild sökes!

Till en kommande bok om Jernas posthistoria sökes en bild av en försändelse skickad från/till Trosa eller Tullgarn under perioden 1905-08-16 – 1907-12-31.

Redaktören

gunnar@smpps.se

Möten våren 2014

ONSDAGEN DEN 26 FEBRUARI KL. 17.00 - 18.30

På Postmuseum Konferensrummet.

Kl. 17.00 - 17.30 Samling.

Kl. 17.30 - 18.30 Uppländska postvägar 1875-1890. Giselher Naglitsch.

ONSDAGEN DEN 26 MARS KL. 17.00 - 18.30

På Postmuseum Konferensrummet.

Kl. 17.00 - 17.30 Samling.

Kl. 17.30 - 18.30 Årsmöte. Information om Facit katalogerna, Gunnar Lithén

ONSDAGEN DEN 23 APRIL KL. 17.00 - 18.30

På Postmuseum Konferensrummet.

Kl. 17.00 - 17.30 Samling.

Kl. 17.30 - 18.30 Stockholmsutställningen 1930, Arne Forssén.

Efter önskemål kan vi att ta med brev med mera ur

Lars Lundevalls omfattande material.

Kontakta oss om önskemål på län.

Ta gärna med eget bytesmaterial.

Aktuella mötesdata finns alltid på föreningens hemsida:

www.sff.nu/hembygdsfilatelisterna

Annonspriser:

Medlemmar: gratis (svartvit)

Handlarannons (färg):

Helsida bak 1200 kr,

övriga helsidor 1000 kr

halvsida 600 kr

Handlarannons (svartvit):

Helsida bak 800 kr

övriga helsidor 750 kr

1/2 sida 400 kr

1/4 sida 250 kr.

Vykortet på baksidan är från Södra Tullgatan dit Malmö 4 flyttade efter några månader (Stort tack till Robert Wahlström, Malmö för bilden).

Foto: fotograf okänd.